

Ny styring af

Folkekirken

en politisk og juridiske analyse og et forfatningsforslag for kirken

Hvad er der på spil?

Den ene grund til analysen er omtalt senere: Lutherhaus i Eisenach – var Jesus Jøde?

Den anden følger her:

- 1) Regeringen har udtrykt ”ønske” om at ville lave nye regler for styring af kirken, men har aldrig fortalt, hvad årsagen er til denne beslutning – bortset fra brug af intetsigende ord ”moderne, sammenhængende, tidssvarende og klare” om nye reglers indhold.
- 2) Kirkens ve og vel og evne til at løse de opgaver, der hviler på kirken, indgår overhovedet ikke i, hvad ændringerne sigter på – henvisning hertil er helt fraværende i regeringsgrundlag, i ministerens formulering af et styringsudvalgs opgaver og i udvalgets skitser til mulige løsninger.
- 3) Der findes i disse skitser til eventuelle ændringer intet – intet, der angiver, at der er tale om nævneværdige reelle ændringer i den styring, der nu praktiseres.
- 4) Det antydes, at der laves regler, som kan kaldes "forfatning", som det allerede i 1849 blev bestemt i grundlovens § 66. Men der oplyses intet om, hvordan det realistisk kan lade sig gøre for strukturudvalget at nå en saglig behandling fra foråret 2012 - omfattende høringsperiode i sommeren 2013 og efterfølgende gennemgang af høringsvar - til aflevering af færdigt forfatningsforslag i foråret 2014.
- 5) Det er uklart, om ændringer fastholder regeringens opfattelse af kirken som enhver anden statslig forvaltningsgren, der er underlagt folketing og minister, eller om ændringer medfører en anden opfattelse af dette.
- 6) Høringsvar og debat om udvalgets skitseforslag har bragt mange forskellige opfattelser frem, herunder vægtig teologisk kritik, men iøvrigt drejer det sig mest om, hvorvidt man skal have et kirkeråd eller ikke. Der er intet gjort for at nuancere denne debat eller skabe kendskab til, hvordan holdningen til et kirkeråd vil være, hvis andre muligheder fremlægges.
- 7) Uvisheden om regeringens hensigter med ændring af styringsregler omfatter også, hvilken slags kirke de nye styringsregler skal tjene. De vil være meget forskellige alt efter, om kirken skal være en almindelig statslig borgerservice til betjening efter behov og efterspørgsel. Eller om kirken skal være et evangelisk-luthersk selvstændigt trossamfund af lokale menigheder, der til alle søger for at udbrede kendskabet til kirkens trosgrundlag og indbyder enhver til at deltage i det tilhørende fællesskab om et holdbart livsgrundlag, der ikke er overgået, og som efter kirkens trosgrundlag er enestående.

Al denne uklarhed og tavshed fra regering og minister om, hvad der i virkeligheden tilstræbes med gennemførelse i største hast af en ny struktur for kirken, fremkalder megen skepsis over for regeringens motiver. Det må for ansvarsfulde politikere vække mistanke om, at bestræbelserne drejer sig om at skaffe vælgere i en kommende valgkamp – med tilsidesættelse af ethvert hensyn til den kirke, som alle politikere har en pligt til efter grundloven at drage omsorg for og derfor undlade at inddrage i partipolitiske, taktiske overvejelser – så længe et eventuelt mål om bortfald af pligten ikke er nået ved ændring af grundloven.

Muligheden nævnt i 4), at ændringerne skal ske i form af en ”forfatning” for kirken sker ved henvisning til Grundlovens §66. Det betyder, at der er tale om styringsregler for en selvstyrende kirke, der i 160 år har ventet på disse styringsregler.

Derfor og fordi en sådan kirke må have et eller flere styrende organer – kaldt kirkeråd eller andet – er lige neden for beskrevet, hvorledes en sådan ”forfatning” kan udformes med et indhold, som gør det meningsløst, som beskrevet i 6), at indskrænke debatten til et for og imod et kirkeråd.

Rå skitse til en lov, der tilvejebringer en forfatning for folkekirken.

Enhver velfungerende organisation må nødvendigvis have en gennemsigtig struktur, der skal være hensigtsmæssig i forhold til målet. Den skal være let at forstå, således at alle medarbejdere kan vide, hvad de skal navigere efter. Beskrivelsen af målet skal være præcis, klar, udførlig og uden klichéer.

Nye styringsregler må udformes med henblik på at tjene kirkens arbejde med at nå målet – og ikke tjene andre – herunder politiske – målsætninger, uanset hvor sympatiske de måtte forekomme. Udformningen må ske med tilsidesættelse af snævre særinteresser og med forståelse for, at en debat herom ikke kan indskrænke sig til at være for eller imod, men være åben for en saglig udveksling af synspunkter, der nødvendigvis må bøje sig imod hinanden, og være klar over, at mange løsninger til bedste for resultatet oftest ligger mellem yderstandpunkterne.

Styringsregler for folkekirken kan heller ikke fungere uden en formålsbeskrivelse – herunder en sikker angivelse af, hvad det er for en kirke, der skal møde fremtidens udfordringer. Om det er en passiv statsligt forvaltet borgerservice, eller det er et trossamfund, der består af lokale menigheder, som til alle udbreder kendskabet til det kristne budskab, og som inviterer til og er åben for alle i det kristne menighedsfællesskab. Hensigtsmæssige styringsregler vil være afgørende forskellige for de to kirkemuligheder. Styringsreglerne skal – uden for centrale dele - sikre rummelig plads til de meget forskellige fortolkninger af det kristne budskab som findes.

Formålsbeskrivelsen skal beskrive målet - ikke vejen dertil. Den overlades til alle i kirken, men ikke mindst til lokale engagerede kræfter.

Ingen enkeltperson har grundlag for at udarbejde forslag til en forfatning for kirken.

Med det forbehold følger her et udkast til en rå skitse:

§1. Denne lov fastlægger indholdet af ”folkekirkens forfatning”, som er omtalt i grundlovens §66. Ved reglerne om styring af folkekirken, som er fastsat heri, afsluttes det styre, som hidtil er udøvet af folketing, regering og i et vist omfang af ministeren på egen hånd.

Stk.2. Forfatningen kan ændres af folketinget ved lov, når folkekirkens kirkeråd anmoder om det. Det kan ske, hvis 4/5 af kirkerådets medlemmer stemmer for ønsket om formulerede ændringer, eller såfremt 2/3 af det siddende kirkeråd og tillige 2/3 af medlemmerne af det følgende ordinære kirkeråd stemmer derfor.

Stk.3. Folkekirken er et trossamfund beskyttet af grundlovens §67 som andre trossamfund, og som disse iøvrigt underkastet den til enhver tid gældende lovgivning og anden lovlig myndighed. Der er herefter ingen andre uligheder i forhold til staten mellem folkekirken og anden religionsudøvelse i samfundet end dem, der fremgår af grundlovens §4: pligt til at fastholde kirkens evangelisk-lutherske trosgrundlag og statens pligt til at understøtte folkekirken. Kirkerådet repræsenterer kirken i denne forbindelse med regering og folketing, der består deri. Forbindelsen henhører for statens vedkommende under statsministeriet.

Stk.4. Ingen kan udtale sig på folkekirkens vegne, og ingen kan med bindende virkning fastslå eller afgøre tvivl om indholdet af kirkens trosgrundlag. Domstolene kan i konkrete retstilfælde fortolke trosgrundlaget, hvor der er behov for det. Menighedsråd, biskoppernes enhed og kirkerådet kan ikke drøfte, forhandle eller beslutte om trosgrundlagets forståelse eller afgøre tvister herom.

Stk.5. Fjernes folkekirkens særstilling efter grundlovens §4 er denne forfatning vedtægt for det trossamfund, der uden denne tilknytning til staten i det hele er ligestillet med anden religionsudøvelse i samfundet. Kirken er i så fald undergivet regler, der er fastsat ved lov om "afvigende trossamfund" i medfør af grundlovens §69.

Stk.6. Det er folkekirkens formål at være trossamfund for de kristne menigheder, der består af medlemmer af kirken, og det er kirkens mål at udbrede og fastholde kendskabet til kirkens trosgrundlag til alle i samfundet og aktivt til alle i samfundet at udbrede kendskabet til oplevelsen af det livgrundlag, som den kristne tro tilbyder i et trofast fællesskab, som alle indbydes til at deltage i.

Stk.7. Kirkens hjemsted er Fredericia, hvorfra kirkerådets arbejde udgår og dets sekretariat placeres.

Stk.8. Kirkens administration består af menighedsråd, biskopperne hver for sig og deres enhed og af et kirkeråd med kompetencefordeling som beskrevet i denne forfatning.

Stk.10. Folkevalgte menighedsråd og det indirekte af menighedsrådene folkevalgte kirkeråd udgør kirkens folkelige og demokratiske grundlag. Menighedsrådene kan herefter ikke søge særlig indflydelse gennem samarbejde i foreninger eller lignende og kan ikke økonomisk bidrage til sådant samarbejde mellem menighedsrådsmedlemmer.

Stk.11. Medlemskab af menighedsråd og kirkeråd er ulønnet.

§2. Medlemmer og menighedsråd.

Folkekirken er samlingen af dets medlemmer, der alle som sådan er knyttet til lokale menigheder, der geografisk er afgrænset i sogne. Folkekirken er endvidere dets organisatoriske og gejstlige ledelse, som er beskrevet i denne forfatning.

Stk.2. Folkekirkens medlemmer er enhver, der er døbt i folkekirken, medmindre den, der således bliver medlem, som myndig selv eller som mindreårig ved forældremyndighedens indehaver tilkendegiver ikke at ville være medlem, eller det konstateres, at personen tilhører et andet trossamfund. Medlemmer er tillige enhver, der fremsætter anmodning om at blive medlem. Er den pågældende ikke døbt bliver medlemskabet effektivt ved dåben i folkekirken. Medlemskab medfører pligt til at betale skat/bidrag til kirken, som fastsættes efter reglerne i denne forfatning.

Stk.3. Folkekirkens medlemmer vælger for perioder på 4 år blandt deres menigheds medlemmer et menighedsråd på 8-12 medlemmer og 3 suppleanter, der har beslutningskompetencen i alle administrative anliggender, der vedrører den lokale menighed, hvor kompetence ikke i denne forfatning er overladt til andre.

Stk.4. Menighedsrådet råder på en måde, som tjener kirkens mål, hvor andet ikke er bestemt heri, i enhver henseende over indtægter fra medlemmernes kirkeskat/bidrag og fra, hvad der i øvrigt tilflyder menigheden. Menighedsrådet sørger for forsvarligt bogholderi og regnskab og revision. Af menighedens indtægter afgives beløb til bestridelse af folkekirkens fælles udgifter - herunder til udligning mellem sognene og til kirkerådets betaling af løn og pension m.v. til biskopper, provster og præster og øvrige ansatte medarbejdere.

Stk.5. Menighedsrådet råder over menighedens bygninger og bestemmer over deres lovlige brug - begrænset af præstens (præsternes) kompetence med hensyn til gennemførelse af gudstjenester og kirkelige handlinger og ret til at rejse indsigelse imod anden brug af kirkerummet. Uenighed herom afgøres endeligt af biskoppen. Præsten afgør inden for gældende generelle fælles retningslinier fastsat af biskoppens enhed, hvorledes gudstjenester og kirkelige handlinger skal forløbe.

Stk.6. Menighedsrådet er ikke arbejdsgiver for præsterne, men for menighedens øvrige lønnede medarbejdere og ansætter og afskediger disse. Præsten eller hvis der i en menighed er flere den af menighedsrådet udpegede præst forestår menighedens daglige ledelse af øvrige medarbejdere. Menighedsrådet kan i særlige tilfælde med biskoppens tiltræden overlade denne daglige ledelse til et af menighedsrådets medlemmer.

Stk.7. Menighedsråd kan i lokale områder samarbejde. I det omfang det indebærer præsternes deltagelse med tiltrædelse af disse. Sogne kan ikke nedlægges eller dets grænser væsentligt ændres uden samtykke fra menighedsrådet, der forud for sådant samtykke skal høre menigheden ved indkaldelse til offentligt møde herom.

Stk.8. Menighedsrådene samarbejder med henblik på opkrævning af kirkeskat med biskoppens bistand om ensartet kirkeskatteprocent for de sogne eller dele deraf, der er beliggende i samme kommune. I mangel af enighed fastsættes procenten af kirkerådet.

§3. Kirkeråd.

Menighedsrådene vælger for perioder på 4 år et kirkeråd, der består af 21 således valgte medlemmer og 6 suppleanter for disse og tillige af de i §4, stk.1 nævnte 3 biskopper. 7 af de 21 valgte medlemmer og 2 af de 6 suppleanter vælges blandt medlemmer af menighedsråd i hvert af de nævnte biskoppers område.

Stk.2. Kirkerådet konstituerer sig selv blandt valgte medlemmer med formand, næstformand, kasserer og et medlem med særligt ansvar for rådets forbindelse med menighedsrådene og med kirkelige organisationer, som kirkerådet kan støtte – herunder økonomisk. De nævnte udgør sammen med den biskop, som biskopperne til enhver tid udpeger, rådets forretningsudvalg.

Stk.3. Kirkerådet er folkekirkens organ til koordinering af menighedsrådenes administrative funktioner, og dets kompetence er indskrænket til de i stk.4 opregnede opgaver.

Stk.4. Kirkerådet

- 1) udarbejder regler for valg af menighedsråd og kirkeråd
- 2) udarbejder fælles forretningsorden for menighedsrådene og forretningsorden for kirkeråd og dets forretningsudvalg
- 3) udarbejder enkle fællesregler for menighedernes bogføring, regnskabsaflæggelse og revision, der kun må tjene regnskabs- og budgetmæssige formål. Kirkerådet forhandler alle generelle arbejdsvilkår og vedrørende aflønning og pension med præsternes og øvrige medarbejderes faglige organisationer. Løn- og pensionsudbetalinger og lønningsregnskaber udføres for alle kirkens medarbejdere af kirkerådet
- 4) oppebærer alle indtægter fra medlemmernes kirkeskat/bidrag og afregner til menighederne deres andel med fradrag af deres lønudgifter m.v. Der kan i fradraget efter generelle retningslinier medtages beløb til udligning mellem sognene på grund af deres forskellige karakter og behov. Kirkerådet kan tillige udmåle udligning til enkelte menigheder, såfremt fastholdelse i konkrete tilfælde af den generelle udligning er uhensigtsmæssig med henblik på lokalt at opnå rimelige resultater for de enkelte menigheder
- 5) varetager alle menighedernes generelle interesser i forhold til alle medarbejdernes organisationer og afholder de med pensioner forbundne udgifter
- 6) ansætter for et åremål, hvis længde bestemmes af kirkerådet før opslaget af en ledig stilling ved hver ansættelse, biskopperne blandt ansøgere, der er kvalificerede til at bestride de opgaver, der er tillagt dem i denne forfatning. Ved afstemninger herom og om afskedigelse af biskopper, der besluttet af kirkerådet, har valgte medlemmer af kirkerådet, der hører til den pågældende biskops område 2 stemmer.
- 7) ansætter og afskediger provster efter indstilling fra de respektive biskopper og deres enhed
- 8) ansætter og afskediger præster efter indstilling fra det eller de menighedsråd i hvis menighed(er) præsten skal gøre tjeneste, for andre præster efter indstilling fra biskoppen for det område, hvor præsten skal gøre tjeneste
- 9) fastsætter på baggrund af budget for egne og budgetter for biskoppernes udgifter, som det kan fastsætte et største beløb for, en procent, der sammen med procenten for menighederne skatte/bidragsindtægter indgår i de skatteprocenter, som kommunerne opkræver, og som kirkerådet generelt kan fastsætte en maksimal størrelse for.

Stk.5. Biskopperne for Grønland og Færøerne kan deltage uden stemmeret i kirkerådets møder.

§4. Stifter.

Landet - bortset fra Færøerne og Grønland - inddeles i 3 stifter med hver sin biskop - et for Sjælland og Bornholm, der ledes af biskoppen i Roskilde, et for Lolland-Falster, Fyn og Sønderjylland, der ledes af biskoppen i Odense, og et for Jylland nord for Kongeåen, der ledes af biskoppen i Viborg. Kirkerådet afgør fordelingen af landets andre øer mellem stifterne.

Stk.2. Biskopperne har opgaver og kompetence hver for sig i deres stift, som det er beskrevet i denne forfatning. Biskopperne bistår hermed hver af 20 provster som medarbejdere heraf 18 provster inden for fastsatte geografiske områder, hvor de i forvejen er sognepræster og af 2 provster med tilknytning til biskoppens sekretariat.

Stk.3. Biskopperne har som en enhed opgaver og kompetencer, som det er beskrevet i denne forfatning, hvor det er anført, om der til beslutninger kræves enstemmighed eller almindeligt flertal. Enheden af biskopper bistår herved af 2 provster, hvoraf den ene leder et selvstændigt sekretariat for denne enhed, der placeres i tilknytning til den administration, der betjener biskoppen i Odense, mens den anden placeret samme sted leder arbejdet med præsternes og andre medarbejders uddannelse og efteruddannelse.

Stk.4. Biskopperne er ikke hver for sig eller som enhed undergivet nogen instruktioner, men kan – bortset behov derfor ved de dem tillagte opgaver – ikke hver for sig eller som enhed tage bindende stilling til forståelsen af kirkens trosgrundlag.

§5. Biskoppens opgaver og kompetence i sit stift.

- 1) bistår menighederne, når menighedsrådene fremsætter ønske om assistance fører tilsyn med præsterne
- 2) er sjælesørger for præsterne
- 3) bistår menigheder vedrørende fastsættelse af kirkeskatteprocent og afgør uenighed herom med henblik på at opnå ensartet opkrævning i kommunen
- 4) vejleder menigheder i forbindelse med indstilling til ansættelse af præster og afgør, om der, hvis der er flere præster, skal tages hensyn til ønsker herom fra et eventuel eventuelt mindretal i menighedsrådet
- 5) meddeler kollats til præster
- 6) indvier og genindvier kirker
- 7) indsætter præster
- 8) udarbejder budget for stiftets udgifter
- 9) støtter inden for sit budget kirkelige organisationer i stiftet – også økonomisk
- 10) kan i enkelttilfælde dispensere fra regler fastsat af biskoppernes enhed om kirkers brug og nedlægge forbud mod påtænkt anvendelse
- 11) kan generelt eller konkret midlertidigt tillade anvendelse af friere oversættelser af bibelen og af salmer, der ikke er optaget i salmebogen end den biskoppernes enhed har godkendt
- 12) inspirerer stiftets præster og provster og menigheder og varetager stiftets egne opgaver i forhold til offentligheden
- 13) bestemmer hvem af de under biskoppen ansatte provster, der træder i biskoppens sted i tilfælde af dennes forfald
- 14) afgør uenighed mellem menighedsråd og præst(er) om vedligeholdelse af præstebolig
- 15) indretter sit sekretariat og ansætter medarbejdere
- 16) indstiller til kirkerådet om ansættelse af stiftets provster
- 17) bistår menigheder, der anmoder derom ved samarbejde mellem menigheder – herunder om hel eller delvis fælles administration

§6. Biskopperne udgør tillige en enhed med følgende opgaver og kompetence, når de er enige:

- 1) indstilling til kirkerådet om ansættelse af enhedens provster
- 2) udarbejder budget for stifternes fælles udgifter
- 3) fastlægger indholdet af og tilvejebringer baggrunden for præsternes faglige uddannelse og efteruddannelse og udøver tilsyn med gennemførelsen
- 4) fastlægger indholdet af og tilvejebringer baggrunden for andre medarbejders uddannelse og efteruddannelse af andre medarbejdere og fører tilsyn med gennemførelsen
- 5) bistår menighederne, der anmoder derom vedrørende sammenlægning af sogne, ændring af sognegrænser, fællesskab om medarbejdere og spørgsmål om at tage bygninger ud af brug
- 6) fastlæggelse af indholdet af kirkens ritualer, obligatoriske dele af liturgi, fastlæggelse af salmebogens og bibeloversættelser indhold,
- 7) nedlægger forbud mod enkeltdele af, hvorledes gudstjeneste og kirkelige handlinger gennemføres

- 8) fastlægger, hvorledes kirkebygninger må anvendes
- 9) fastlægger den sproglige formulering af oversættelsen af indholdet af den bibel, hvis tekster anvendes af kirkens præster ved gudstjenester og kirkelige handlinger
- 10) tager stilling til kirkerådets ønsker om konkrete afvigelser fra den generelle udligning mellem menighederne
- 11) kan efter indstilling fra områdets biskop formelt påtale præsters og provsters adfærd og indstille disse til afskedigelse
- 12) varetager kirkens økumeniske arbejde
- 13) beslutter oprettelse af institutter, der kan bidrage til hensigtsmæssige vejledninger om kirkens arbejde herunder troens udbredelse

Stk.2. Biskoppernes opgaver og kompetencer som en enhed, når afgørelser træffes af et flertal:

- 1) indstilling til kirkerådet om afskedigelse af provster
- 2) afgør, hvorledes der skal forholdes med bygninger, der konkret tages ud af brug
- 3) ansættelse af medarbejdere ved enhedens sekretariat – herunder til bestridelse af arbejdet med IT og forholdet til offentligheden og koordinering af den enkelte biskops opgaver i denne forbindelse
- 4) indstilling af præster til afskedigelse

§7. Præster

- 1) Præster har under tilsyn af biskoppen forkyndelsesfrihed

§8. Overgangsregler.

Al gældende lovgivning, der ikke er anført i stk.2, og som særligt vedrører folkekirken, bortfalder.

Stk.2. Følgende lovgivning forbliver i kraft, indtil folketinget helt eller delvist ophæver den af egen drift eller efter anmodning fra kirkerådet

- 1) alle Danske Lovs bestemmelser vedrørende kirken
- 2) Stk.3. Alle kongelige resolutioner, cirkulærer og andre gældende regler, der ikke er anført i det følgende, og som særligt vedrører folkekirken, bortfalder:

§9. Ikrafttræden.

Lutherhaus i Eisenach - var Jesus jøde?

Hvem stiller et sådant spørgsmål? Det gør vel nysgerrige og forskere inden for historie og teologi. For den kristne tro er der ingen tvivl - den historiske Jesus er jøde. En beretning om nazistyreets interesse i svar er/var beskrevet på en udstilling i Lutherhaus i Eisenach.

Det brutale nazidiktatur, der i slutningen af 1930-erne havde nået et foreløbigt højdepunkt i forfølgelsen af jøderne, havde brug for et andet svar end det kristne. Styret, der intet havde til overs for den kristne tro, havde brug for en form for legitimering af den påstand, at forfølgelserne ikke direkte og grundlæggende var i strid med kristnes overbevisning, der – med oplevelsen af Jesus som jøde - ellers måske kunne give vanskeligheder for forfølgelsernes fortsættelse og for udryddelsen af jøderne, hvorom endelig beslutning først udtrykkeligt blev truffet senere.

En anerkendt tysk teologisk professor med tilknytning til den evangeliske kirke, skaffede det nazistiske styre, som han støttede, det krævede svar, at Jesus ikke var jøde.

Svaret blev med samme formål suppleret med et arbejde bistået af anerkendte også kirkelige fagfolk, hvorved der frembragtes en krævet dokumentation for jødedommens negative indflydelse på kristendommen.

For at skaffe disse svar særlig vægt, blev de knyttet til den gamle, kulturelle højborg Wartburg ved byen Eisenach, hvor Luther har boede som barn og som voksen har haft ophold som beskyttelse

mod den katolske bandbulle imod ham, hvor han i 1521 oversatte Det NY Testamente fra græsk til tysk. Wartburg var også kendt for en helgenkåring og Goethes forkærlighed for stedet.

Dermed var vejen banet for nazistytets ubegrænsede forfølgelse af jøderne. Den evangeliske kirke havde i et vist omfang indirekte medvirket og undladt at protestere. En udbrydergruppe havde skabt Bekendelseskirken, der sagde nej, hvilket kostede flere livet.

Et sådant nej til medvirken vil ikke kunne forekomme fra den fungerende danske folkekirke i tilsvarende eller andre situationer, hvis politikere med et lovgivende flertal kræver kirkens medvirken til at legitimere deres rent verdslige politiske bestræbelser. I hvert fald ikke, hvis det er rigtigt, som regering og minister hævder, at folkekirken ifølge grundloven er en underordnet del af den verdslige del af statens forvaltning – undergivet de verdslige politikeres herredømme til enhver tid og i enhver henseende – også i trosanliggender.

En sådan kirke vil derfor - i modsætning til en selvstændig folkekirke - aldrig kunne afvise den verdslige stats krav. Præster og biskopper er efter denne opfattelse underordnede medarbejdere i den verdslige forvaltning af den danske statskirke, og selv folkevalgte menighedsråd behandles som underlagt ordrer fra den verdslige del af staten.

Kan det virkelig være rigtigt, at kirken som organisation, som den fungerende kirkes medlemmer opfatter som et kristent fællesskab og et trossamfund, ikke skulle kunne afvise krav fra et verdsligt politisk flertal om at bringe fællesskabets trosgrundlag i overensstemmelse med verdslige politiske bestræbelser.

Erfaringerne med den evangeliske kirkes forhold til nazistytet må kalde på erkendelse af, at samfund – også det danske - i ”gode” tider må forberede sig på de eventualiteter fremtiden kan indebære, således at det er bedst muligt rustet til at modstå de svagheder, som viser sig, når der er et stærkt behov for, at kirkens organisation kan afvise et verdsligt styres krav om medvirken ved legitimering af verdslige politiske bestræbelser, der krænker kirkens trosgrundlag.

Den evangeliske kirke under nazistytet kunne, men gjorde det ikke under ekstreme omstændigheder. Når folkekirken opfattes som statslig organisation, kan den ikke modsætte sig magten, og biskopper og præster vil ikke blive spurgt. Folketing og minister kan selv bestemme over kirken.

Nogen vil formentlig indvende, at nazistytet var helt særegent og ekstremt, og at der ikke er grund til at tro at noget lignende vil vise sig i fremtiden.

Andre, der vil tage medansvar for, at der i Danmark i givet fald er modstand fra kristne fællesskabers kirkeorganisation mod verdslige politiske krænkelser, kan henvise til, at nazi styret kun var et hårsbred fra at få uindskrænket herredømme over hele Europa, og at det kun drejede sig om timer, da britiske styrker i 1945 besatte Danmark før sovjetiske nåede frem først. Dette kunne have fået katastrofale følger for det verdslige styres krænkelser.

Hvilke ændringer vedrørende det verdslige styre byder for eksempel atomtruslen, terroren og økonomiske ubalancer m.v. på? Og hvad vil det betyde for samfundsstrukturene, at det fredsiniciativ i Europa, som EU er, har vanskeligt ved at få betryggende fodfæste?

Er der grund til at tro, at U.S.A. endnu engang vil eller kan påtage sig at få styr på uro i Europa?

Er det urealistisk at tro, at fremtiden ikke kan bringe urolige forhold, hvor der kan blive behov for en kristen kirkes nej til verdslige politikeres inddragelse af kirken i politiske øjemed i strid med et kristent trosgrundlag?

Denne afvisning kan den nuværende kirke ikke troværdigt præstere. Men det vil en selvstændig folkekirke kunne, hvis den er organiseret ved en forfatning, som politikerne ikke kan ændre. Heri vil være fastsat, at intet kirkeligt organ kan udtale sig bindende om kirkens trosgrundlag, og krav om medvirken kan afvises med henvisning hertil.

Beskrivelse af analysens indhold:

Regeringsgrundlaget med kommentar

Opgaven til et af ministeren nedsat styringsudvalg med kommentar

Styringsudvalgets skitseforslag (debatoplæg) med kommentar

En holdbar fortolkning af grundlovens beskrivelse af kirkens stilling i samfundet

Regeringsgrundlagets indhold om folkekirken.

Regeringen bestående af Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti og Det Radikale Venstre tiltrådte i efteråret 2011 efter at have aftalt et regeringsgrundlag, som blandt andet indeholder:

”EN STYRINGSREFORM AF FOLKEKIRKEN”

”Grundloven tildeler den danske folkekirke en særstilling. Regeringen ønsker inden for folkekirkens grundlovssikrede særstilling at indrette en mere tidssvarende og klar styringsstruktur for den danske folkekirke, jf. også grundlovens § 66 ”Folkekirkens forfatning ordnes ved lov.”

”Regeringen vil nedsætte et udvalg, som skal komme med forslag til en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken med en klar ansvarsfordeling for økonomiske og indholdsmæssige forhold.”

Kommentar:

Regeringen vil ændre kirken væsentligt, men holde sig indenfor grundloven.

De radikale fik det nyvalgte folketingsmedlem, Manu Sareen, udpeget som Ligestillingsminister med ansvar også for kirkelige anliggender, idet Kirkeministeriet blev nedlagt. Han var uden nærmere kendskab til landspolitik og kirkens forhold. Før valget påtænkte han at melde sig ud af folkekirken på grund af utilfredshed med, at homoseksuelle ikke kunne blive viet i kirken.

Ministeren har ikke svaret på spørgsmål om, hvilke signaler regeringen hermed har villet sende til vælgerne. Og hvorfor han ikke, som det er set mange gange ved tidligere regeringsdannelser, blev minister for to ministerier - Kirkeminister og Ligestillingsminister – og hvorfor betegnelsen, når Kirkeministeriet nu skulle nedlægges, ikke blev Ministeriet for Kirke- og Ligestilling, når de faktiske forhold er, at det nedlagte Kirkeministerium var langt større end Ligestillingsministeriet.

Der er meget, der tyder på, at regeringen har villet signalere, at der med formuleringen af regeringsgrundlaget skulle ske noget meget betydningsfuldt ved at løsne båndene mellem kirken og stat – eller at det i det mindste af politiske grunde skulle se sådan ud.

Nedlæggelse af Kirkeministeriet og dermed nedvurdering af den verdslige del af statens administration af kirken må forklares på samme måde.

I regeringsgrundlaget anføres, at der ikke sker ændringer i kirkens "særstilling" efter grundlovens § 4, der fastslår statens pligt til at understøtte folkekirken i modsætning til alle andre trossamfund - herunder ateismen, der i særlig grad i de senere år har bekæmpet folkekirken. Brugen af ordet folkekirkens "særstilling" i regeringsgrundlaget, og nedlæggelsen af kirkeministeriet og overførsel af dets administration til Ligestillingsministeriet leder tanken hen på, at regeringens hensigt er at reducere uligheden mellem kirken og anden religionsudøvelse i muligt omfang. Focus for regeringen vedrørende nye styringsregler for kirken er ligestilling og ikke hensigtsmæssige forhold for kirken.

Altså, at ordene i regeringsgrundlaget ”styringsstruktur” og ”reform” nok skal se ud af noget stort, men i øvrigt ikke skal tages efter pålydende, mens ”særstilling”, der giver ulighed skal bekæmpes af ministeren for Ligestilling.

”Særstillingen” for kirken efter § 4 er ret svagt formuleret med ordet "understøtte", der giver rige muligheder for udhuling. Det ses ved, at regeringen ikke har hindret kirkens yderligere fortrængning fra folkeskolen. Og ministeren har vist sin vilje til at udhule særstillingen ved at ville

nedlægge kirker, der var udpeget dertil, og yderligere 200 kirker og dermed opløse de tilhørende menigheder uden at have fastlagt kriterier for kirkelukninger. Han har også uden at præcisere dette nærmere fastlagt begrænsninger vedrørende antallet af præstestillinger og andre besparelser. Han har vist at ville nedvurdere kirken ved at vise sin magt i forsøg på at åremålsansætte biskopper uden koordinering med den planlagte nye styringsstruktur.

Ordene i regeringsgrundlaget om, at den ændrede "styringsstruktur" og "forfatning" skal være "tidssvarende", "moderne", "klar" og "sammenhængende" har ingen selvstændig betydning, fordi det er krav, der som en selvfølge stilles til enhver "styringsstruktur" og "forfatning". Minister Sareen har tydeliggjort sammenhængen mellem ordene "styringsstruktur" og "forfatning" på den måde, at han forventer en "reform", idet han på ministeriets hjemmeside har udtrykt glæde over udsigten til, at den "forfatning", som folketetinget må forventes at gennemføre, er den "forfatning", som er omtalt i Grundlovens §66, og som kirken har måttet vente på siden 1849. Måske har ministeren herved blot ville forstærke det indtryk fra regeringsgrundlagets formulering, at de ændringer, der tilstræbes er epokegørende – eller skal se ud til at være det.

Regeringsgrundlaget angiver, at man "ønsker" ændringer af styringen af kirken, mens man "vil" indføre vielse i folkekirken af personer af samme køn.

Forskellen på "ønske" og "vil" henleder opmærksomheden på, at regeringens udtrykte ønsker vedrørende styring af kirken realistisk kan opfattes som en politisk programerklæring, hvor det kan være formålstjenligt at fastholde en vis uklarhed i forhold til vælgerne, mens "vilje" vedrørende homoseksuelle vielser i kirken ikke rummer noget politisk farligt, fordi en stor del af befolkningen har sympati for generel lige behandling trods seksuelle afvigelser, mens der hersker stor usikkerhed og uenighed om eventuelle ændringer i kirkens styring.

"Ønskerne" vedrørende styringen af kirken holdes uklare, hvilket er politisk hensigtsmæssigt, ved at regeringen/ministeren ikke har villet oplyse mere præcist, hvilke ændringer regeringens "ønske" drejer sig om, men overlader til et udvalg at komme med forslag, som regeringen kan vælge imellem – herunder helt unklare at gennemføre.

Uligheden mellem kirken og anden religionsudøvelse er som nævnt reelt det regeringen koncentrerer sig om ved det udtrykte ønske om ændret styring af kirken.

Konklusionen må være, at regeringsgrundlaget med nye styringsregler vil give det udseende af større afstand mellem kirken og staten ved en vis – måske blot tilsyneladende - selvstændighed og dermed markere større ligestilling mellem kirken og anden religionsudøvelse.

Regeringsgrundlaget indeholder også:

"SEKSUEL LIGESTILLING"

"Regeringen vil give alle medlemmer af den danske folkekirke muligheder for at blive gift i kirken – uanset deres seksuelle orientering. Regeringen vil derfor fjerne forbuddet mod vielser af homoseksuelle i folkekirken og i øvrigt undersøge yderligere tiltag i retningen af en kønsneutral ægteskabslovgivning."

Kommentar:

Analysen vedrører regeringens vilje til at gennemføre nye styringsregler for folkekirken. Citatet fra regeringsgrundlaget viser, at den verdslige del af staten vil bruge herredømmet over kirkens trosgrundlag ved at gennemtvunge vielse af homoseksuelle ubetinget, mens bestræbelser i retning af en kønsneutral ægteskabslovgivning kun skal "undersøges."

Hermed viser regeringen "vilje" til at afgøre, hvad der er det rette trosgrundlag, selv om der er kvalificeret begrundet uenighed om kirkelig vielse af personer af samme køn er forenelig med dette. Sådant uenighed består i kirken. Alligevel har regeringen gennemtvunget, at sådanne vielser kan finde sted, og derved er dette gjort til kirkens program - sløret ved tilladelse til, at præster, der vil foretage disse vielser, kan gøre det.

Denne udøvelse af herredømme over kirkens trosgrundlag er uforenelig med en beskrivelse af kirken som luthersk og som et trossamfund, som definitions-mæssigt er beskyttet af grundlovens bestemmelser om trosfrihed for religionsudøvelse i samfundet, der betyder frihed fra den verdslige stats indblanding særligt i trosforhold.

Hvis dette statslige herredømme over trosgrundlaget fastholdes som grundlovens beskrivelse af folkekirkens stilling i samfundet, vil nye styringsregler ikke få nogen som helst nævneværdig betydning for kirken. Derimod nok for de politiske bestræbelser på at vise, at regeringen lægger større vægt på at skaffe større ligestilling mellem borgerne ved at skaffe homoseksuelle adgang til at blive viet i kirken, end vægt på at respektere grundlovens beskrivelse af trosgrundlaget.

Det verdslige herredømme gav sig ikke tid til at lade kirken selv skaffe befolkningstilslutning til denne ligestilling.

Kirken selv ville uden tvang fra den verdslige stats side kunne have gennemført den ordning, der nu gælder, eller en ligestilling, hvor kirken slet ikke stod for vielser, men for ønsker fra såvel heteroseksuelle som homoseksuelle om efterfølgende kirkelig velsignelse af borgerligt indgåede ægteskaber – eller til vielser i kirken, som præster kunne opnå frihed fra at deltage i – sådan som det gælder med hensyn til vielse af fraskilte.

Kønsneutral ægteskabslovgivning henhører under verdslig lovgivning uden særlig interesse for kirken. Når ”undersøgelse” af denne nævnes i regeringsgrundlaget i sammenhæng med ”vilje” til kirkelig vielse af homoseksuelle, virker det, som om regeringen vil vise sin magt over for kirken – også i trosanliggender.

Regeringsgrundlagets formulering vedrørende kirken viser ingen vilje til at tage hensyn til, at ændringer skal tjene kirkens formål: at kirken bliver bedre til at fremme kirkens formål som trossamfund.

Der er værd at hæfte sig ved, at regeringsgrundlaget bruger ordene vil ”fjerne forbuddet” mod kirkelig vielse af homoseksuelle. Sandheden er, at der aldrig har eksisteret noget forbud mod sådanne vielser i kirken. De ville slet ikke kunne komme på tale, før der var gennemført en kønsneutral ægteskabslov. Hindringen for vielse – i kirken såvel som på borgmesterkontoret – var altså ikke kirkelige forhold – eller forbud – men ægteskabslovens indhold, der alene vedrørte forholdet mellem mand og kvinde. Hvorfor ordene ”fjerne forbuddet” i regeringsgrundlaget, hvis der ikke var et ønske om at dramatisere den nyskabelse at homoseksuelle skulle kunne vies og vies i kirken – og fejlagtigt at vise, at kirken var årsag til at det ikke kunne finde sted.

Forinden styringsudvalgets opgave nærmere omtales, er det formålstjenligt, at henlede opmærksomheden på nogle særlige omstændigheder, der har betydning for vurderingen af regeringsgrundlagets reelle indhold:

Ved regeringens tiltrædelse blev Kirkeministeriet nedlagt, og statsadministrationen af kirken blev lagt ind under Ligestillingsministeriet med tilføjelsen ”og Kirke”. Ligestillingsministeriet var meget mindre end Kirkeministeriet, og derfor havde det været mest naturligt at lægge Ligestillingsministeriet ind under Kirkeministeriet således, at det var blevet ”Ministeriet for Kirke og Ligestilling.”

Regeringen blev udvidet til 24 ministerier, så det har ikke været ønske om at begrænse antallet af ministerier, der var årsag til nedlæggelsen af Kirkeministeriet. Ministeren fik ikke tildelt to ministerier, som det er sket ved tidligere regeringsdannelse, og som det nu sker igen ved regeringsomdannelsen i februar 2014, hvor kulturminister Marianne Jelved også blev Kirkeminister – således at kirkeministeriet blev genoprettet.

Regeringen ville vise samfundet, at kirkens stilling blev nedprioriteret og underordnet ligestillingshensynet. Det Radikale Venstre vil efter partiets program ændre grundloven og dermed adskille stat og kirke. Da dette har lange udsigter, ”nøjes” partiet med at gå ind for ligestilling af kirken med andre trossamfund i det omfang, der er muligt under hensyn til grundlovens §4 eller i det mindste få det til at se sådan ud.

Ved et større møde vedrørende nye styringsregler indbød minister Sareen blandt andre repræsentanter for Humanistisk Samfund (ateister) og for Ateistisk Selskab, der begge aggressivt

modarbejder folkekirken. Men ministeren indbød ikke repræsentanter for andre trossamfund. Og ministeren har ikke svaret på spørgsmål om årsagen til dette, men det peger i retning af, at der af politiske hensyn er særlig sympati for disse to organisationer - deres kamp for ligestilling.

Ministeren tilkendegav hurtigt efter sin tiltrædelse, at han anså sig for chef for kirken og som sådan i vidt omfang alene og på visse områder med et folketingsflertals tiltræden kunne træffe alle beslutninger vedrørende kirken også vedrørende trosanliggender.

Det er en fremherskende del af denne antagelse, at kirken ikke er et trossamfund og derfor heller ikke som sådan beskyttet af grundlovens regler om trosfrihed.

Ministeren har senere udtalt, at han er en "troende-tvivlende", et moderne udtryk, der er anvendeligt, hvor der er behov for at holde det åbent, men uklart, om det er en permanent tilstand, og om der hældes mest til den ene eller den anden side.

Kan dette være årsag til, at ministeren ikke, før han påbegyndte ændringer i kirkens regler, tilkendegav en retningsbeskrivelse for kirkens arbejde og formål. Kan det tillige være årsag til, at ministeren uden forudgående kriterier besluttede nedlæggelse af udpegede kirker og forudsagde yderligere nedlæggelse af 200 kirker?

Er det en urimelig antagelse, at måske afgørende beslutninger vedrørende kirken skal gennemføres med største hastværk, fordi baggrunden mere er politiske mål end omsorg for kirkens evne til at leve op til den opgaver, der fremgår af grundloven?

Kirkens forhold som egnede til at varetage et kristent trossamfunds pligter er som nævnt ikke nævnt noget sted i regeringens eller ministerens bestræbelser. Det har derfor heller ikke været nævnt i udvalgets skitseforslag og bliver det derfor heller ikke i de forslag til lovgivning, som udvalget skulle komme med i foråret 2014.

Konklusion:

Det kan ikke være en dristig slutning fra de signaler, som regering og minister Sareen har sendt vedrørende kirken, at det er regeringens politik i muligt omfang at gennemføre ligestilling mellem de forskellige former for religionsudøvelse i samfundet i deres forhold til den verdslige del af staten – eller i det mindste af politiske grunde at få det til at se ud som om sådan større ligestilling tilstræbes og opnås - også ved udformningen af nye styringsregler for kirken. Der er intet, der tyder på, at regeringens mål er en styrkelse af kirkens evne til at virke bedst muligt med henblik på for den enkelte borgers egen skyld at oplyse og søge at overbevise enhver om, at det kristne budskab er den enestående mulighed for et holdbart livsgrundlag med tilhørende kristent fællesskab.

Ministerens opgave til et nedsat styringsudvalg

Ministerens opgavebeskrivelse til styringsudvalget nævner nogle intetsigende ord: "klar, tidssvarende, sammenhængende og moderne" uden at nævne formålet med kirkens virke. Der levnes ikke tvivl om, at det, der tilstræbes, er, at den verdslige del af statens magt over kirken skal forblive uindskrænket - også i trosanliggender. Der ses ikke nogen klar tilsigtet mulighed for afvigelse fra regeringens fortolkning af grundlovens beskrivelse af forholdet mellem den verdslige del af staten og kirken - med ministers og folketings enehærdighed. Regeringsgrundlaget gør det heller ikke klart, om nye styringsregler skal ændre kirkens nuværende uselvstændighed under henvisning til grundlovens § 66.

Opgavebeskrivelsen indeholder, at "beslutningskompetencen i forhold til økonomi og det kirkelige liv så vidt muligt følges ad". Ved at beskrive opgaven i to overordnede temaer: "indre anliggender og folkekirken fælles økonomi" må ordene "det kirkelige liv" og "indre anliggender" beskrive det samme. "Indre anliggender" er angivet som "ritualer, bibeloversættelser, salmebøger m.v.", mens fortolkning af trosgrundlaget ikke er nævnt og derfor må forudsættes fortsat at være forbeholdt folketing og minister i forbindelse med udøvelse af herredømmet over kirken.

I øvrigt antydes muligheden af, at et særligt organ vedrørende det beskrevne meget begrænsede område "indre anliggender" og vedrørende den fælles økonomi kan få en vis

beslutningskompetence i konkurrence med statens. Her må dog erindres om, at staten uden udformning af en egentlig ”forfatning” efter grundlovens §66 – altså for en selvstændig kirke - ikke endeligt kan afgive beslutningskompetence, der derfor altid vil kunne ændres og tilbagekaldes. Allerede muligheden herfor vil påvirke beslutningerne, idet forhåndsgodkendelse fra ministeren vil blive søgt.

Styringsudvalgets arbejdsvilkår, hvor arbejdet begyndte i foråret 2012 og skal – med en høringsperiode i sommeren 2013 - afleveres færdigt med lovforslag i foråret 2014, giver slet ikke tilstrækkelig tid til bearbejdning af diverse modstridende holdninger blandt "kirkefolket" ved nødvendige debatter.

Det er derfor nærliggende at antage, at regeringen politisk vil udnytte disse meningsforskelle i kirken til at fremme verdslige politiske interesser, d.v.s. reel eller tilsyneladende større ligestilling mellem al religionsudøvelse og den verdslige del af staten.

Dette indtryk forstærkes af ministerens aktuelle initiativ, som går ud på at arrangere organiseret debat mellem yngre præster om, hvad der er kirkens formål. Han har ment det hensigtsmæssigt at undlade at inddrage ældre præster og andre, der er engageret i kirkens arbejde, og kun modvilligt har inddraget biskopperne.

Styringsudvalgets skitseforslag (debatoplæg).

Forslagene har været offentligt tilgængelige fra foråret 2013 og høringen, der bl.a. omfattede alle ca.1800 menighedsråd, afsluttedes i efteråret 2013.

Udvalget beskriver først seks pejlemærker for arbejdet: ”Nært forhold mellem staten og folkekirken”, ”Folkekirkens tilstedeværelse overalt”, ”Præstens uafhængighed”, ”Rummelighed og frihed”, ”2200 menigheder – én folkekirke”, ”Demokratisk legitimitet”.

Dette grundlag er udmøntet i forskellige modeller for styring af indre anliggender og forskellige modeller for styring af fælles økonomi (særligt kirkeskat og statens tilskud).

Indre anliggender:

Model 1: Den praksis, der nu regulerer de indre anliggender, fastsættes i lov, ændringer bestemmes administrativt af minister (uden folketingets indblanding). Biskopperne skal høres og kan foreslå ændringer – og eventuelt stille krav om udvalgsarbejde om ændringer og høring.

Model 2: Et etableret kirkeråd, der vedrørende gudstjenesteordning, ritualer, dåb og konfirmation samt salmebog og bibeloversættelser kan indstille til ministeren om ændringer, idet der skal være regler, hvorved kirkeråd og bispekollegiet samarbejder om sådanne indstillinger, idet der tildeles biskopperne indflydelse på indstillingen af hensyn til deres læremæssige tilsyn.

Model 3: Ud over model 2 inddrages kirkerådet i folkekirkelige kerneanliggender, der reguleres ved lovgivning (det vil bl.a. sige gejstlig retspleje, præsteuddannelse og tilladelse til at søge præstestilling).

Fælles økonomi: Model 1: Lovregulering af nuværende budgetfølgegruppe og -samråd, der rådgiver ministeren, evt. med en anden personsammensætning af rådgivningen.

Model 1a: Som model 1 med tilføjelse af ministerens pligt til at forelægge budget for Folketingets Finansudvalg, og at lovgivning præciserer detaljerede regler om fællesfondens udgiftsområder og omfanget deraf.

Model 2 a: En folkekirkelig bestyrelse får kompetence til at fastlægge budget og regnskab for fællesfonden efter retningslinier, som ministeren fastsætter. Ved lov fastsættes overordnede rammer for ministerens retningslinier.

Model 2 b: En folkekirkelig bestyrelse skal nå til enighed med ministeren om budget for fællesfond og landskirkeskatten. I tilfælde af uenighed evt. endelig beslutning hos minister eller videreførelse af uændret budget.

Model 2 a og 2 b: Begge kan kombineres med inddragelse af Folketingets Finansudvalg, som indgår i model 1 a og evt. med årsmøde for stiftsrådne, som angivet under model 3.

Model 3: En folkekirkens økonomibestyrelse får kompetence til at fastsætte fællesfondens budget og landskirkeskatten og til udarbejdelse af forslag til budget for anvendelse af statens tilskud til folkekirken. Bestyrelsen får en ved lov afgrænset kompetence til gennemførelse af anliggender, der skal gennemføres på landsplan – eventuelt udvidet med en institutionalisering af et årsmøde for stiftsrådene, der kan virke som idé og dialogpartner.

Kommentar:

De opstillede pejlemærker må som uklare være udvalgets programerklæring, der skal berolige visse kredse i kirken.

”Nært forhold mellem staten og Folkekirken” forudsætter, at den mulighed består, at forholdet kan være fjernt. Det strider imod den kendsgerning, at end ikke ændring af grundloven vil kunne fjerne kirken fra at være en integreret og uadskillelig del af staten. Kirken kan aldrig blive en ”stat i staten”. At skelne mellem kirke og stat får kun mening, hvis administrationen af kirken får den selvstændighed, hvorefter kirken som trossamfund beskyttet af grundlovens trosfrihed ikke er undergivet et verdsligt politiske herredømme, som kan gribe ind særligt i kirkens trosgrundlag. Bortset herfra vil kirken som selvstændig altid være uadskillelig fra staten og være bundet af folketingets generelle lovgivning, som alle andre i samfundet er det.

”Folkekirkens tilstedeværelse overalt” er i bedste fald indholdsløst. Kirken er, hvor medlemmerne er, og de kan leve spredt, men kirkens tilbud til dem kan opleves som fjerne og ikke tilstede overalt. Nedlæggelse af 200 kirker/menigheder, som minister Saren har bebudet, eller mange flere i fremtiden, vil ikke hindre kirkens tilstedeværelse overalt, men stride mod medlemmernes oplevelse heraf.

”Præstens uafhængighed” må betyde forkyndelsesfrihed, og at der ikke vil blive tale om et ændret forhold til menighedsråd.

”Rummelighed og frihed” – er et upræcist udtryk for alle medlemmers ret til at mene, hvad de vil og give udtryk for det, men kirkens forpligtelse på det evangelisk-lutherske trosgrundlag kan der jo ikke røres ved – det følger af grundloven.

”2200 menigheder – én Folkekirke” – igen et upræcist udtryk for hvad? Det er i hvert fald ikke udtryk for minister Sarens politik, når han vil nedlægge mere end 200 kirker/menigheder.

”Demokratisk legitimitet” består nu udelukkende af folketingets, regeringens og ministerens eneherredømme over folkekirken og udgør dermed vælgernes indflydelse. Folkevalgte menighedsråd og indirekte folkevalgte provstiudvalg og stiftsråd har reelt under det politiske herredømme ingen anden indflydelse - bortset fra menighedsrådenes præstevalg, der udhules - end lokal administration underlagt et byrdefuldt statsligt bureaukrati. Disse direkte og indirekte valgte organer og indirekte folkevalgte biskopper, der opfattes af regeringen som ministerens underordnede, har reelt ingen demokratisk legitimitet. Regering, folketing og minister kan til enhver tid politisk ændre deres stilling. Kun en kirke med en forfatning, der ikke kan ændres politisk, kan skabe demokratisk legitimitet.

Om høringen forlyder det, at af de ca. 1800 menighedsråd, der har været hørt, har ca. 1/2 undladt at svare, mens lidt mere end halvdelen af de menighedsråd, der har svaret, har oplyst at være imod foreslåede ændringer, mens resten (altså et mindretal af besvarelserne og mindre end 1/4 af de hørte) har svaret positivt. Der foreligger ikke oplysninger om, hvad ministeren og udvalget har konkluderet ud fra høringen.

Medlemmerne af bestyrelsen for Landsforeningen af Menighedsråd har - bortset fra ét - personligt, i foreningens navn, tilkendegivet at være positive, selv om foreningen ikke burde være hørt og i hvert fald burde have undladt at svare, når foreningens medlemmer blev hørt enkeltvis. Disse bestyrelsesmedlemmer har uden at spørge de mere end halvdelen af menighedsråd, der ikke har svaret på høringen, taget disses undladelse af at svare til indtægt for deres positive standpunkt.

Menighedsrådene har – bortset fra ret til præstevalg, der nu udhules – ingen reel nævneværdig selvstændig kompetence tilbage. Tværtimod er de blevet belastet af et omsiggribende og ødelæggende bureaukrati - tilvejebragt i et samarbejde mellem landsforeningen og statens administration af kirkelige anliggender. Det er derfor forståeligt, hvis mange menighedsråd har undladt at svare, hvis det alligevel er uden betydning for resultatet.

Landsforeningens bestyrelsesmedlemmer har ved at tage disse menighedsråds undladelse af at svare til indtægt for, at de ønsker ændringer i form af de stillede forslag, vist, at foreningen også i dette tilfælde er helt ude af kontakt med menighedsrådenes interesse i at kunne bidrage til at fremme kirkens grundlæggende rolle i samfundet. Der kan men dette er måske tvivlsomt - med sindsro i det hele ses bort fra høringen af denne forening.

Den prestige, som regering og minister har anbragt i gennemførelse af ændringer af styringen af kirken i indeværende valgperiode, vil med et folketingsflertal i ryggen med stor sandsynlighed medføre en eller anden form for ændring, således at forholdet mellem stat og kirke på en eller anden måde kommer til at fremtræde som mindre tæt end nu med henblik på at få det til at se ud, som om der er skabt større lighed mellem kirken og anden religionsudøvelse i samfundet.

Debatten herom er i december 2013 blevet suppleret med en vægtig udgivelse: Folkekirkens styring ved et vendepunkt (Forlaget AROS), hvori 3 teologer hver for sig indgående beskriver deres især teologisk begrundede synspunkter og kritik af forslagene, og hvori en professor i økonomi redegør for sine også kritiske synspunkter. Bogen er anmeldt i Kristeligt Dagblad 5. februar 2014.

Det er endnu uklart om udskiftning i begyndelsen af februar 2014 af Manu Sareen som administrator af kirkens anliggender med kulturminister Marianne Jelved, der tillige er blevet Kirkeminister, vil betyde ændringer i resultatet vedrørende regeringens ”ønske” om nye styringsregler. Kirkeministeriet er i hvert fald blevet genoprettet, og deri kan måske indlægges et eller andet signal fra regeringen.

FORSKELLIG FORTOLKNING AF GRUNDLOVENS BESKRIVELSE AF KIRKENS STILLING I SAMFUNDET - FORHOLDET TIL DEN VERDSLIGE DEL AF STATEN

Staten omfatter alt og regulerer alt inden for grundlovens rammer. Folkekirken har efter grundlovens § 4 kun den særstilling inden for staten, at det evangelisk-lutherske trosgrundlag skal fastholdes, og at staten skal understøtte kirken. Denne særstilling kan bortfalde ved en grundlovsændring. Men principielt kan stat og kirke ikke adskilles. For kirken skal altid overholde folketingets lovgivning som alle andre.

Der kan alene være uenighed om, hvorvidt kirken skal være selvstændig i den forstand, at den selv eller om den verdslige del af staten fortsat skal administrere kirken og dermed have det fulde ansvar for kirkens trivsel. I sidste instans må domstolene og i sidste instans Højesteret afgøre, hvordan Grundlovens §§4 og 66 skal forstås.

Regeringsgrundlaget bygger på den fortolkning, at kirken er en integreret del af statens forvaltning ligesom postvæsenet, hvorved folketing og minister har det fulde herredømme over kirken også vedrørende trosgrundlaget. Det vil blive fastholdt ved styringsudvalgets udarbejdelse af skitseforslag til nye styringsregler og ved udvalgets forslag til lovgivning.

Fortolkningen af grundloven medfører, at kompetence kun kan overlades til et kirkeråd midlertidigt, og at den kan tilbagekaldes til enhver tid.

Det har ingen mening og vil være misbrug at anvende ordet ”forfatning” om sådanne styringsregler og oven i købet henvise til Grundlovens §66 i denne forbindelse.

Før systemskiftet i 1849:

Reformationen medførte, at der under Chr. III i 1535 i Danmark blev indført den lutherske lære til afløsning af den katolske. Alle danske fik tilknytning til den protestantiske kirke, en tilknytning, der senere blev lempet for jøder og baptister, men som i øvrigt til langt op mod 1849 blev håndhævet med tvangsdåb med politiets bistand, hvis der var behov for det. Der var ingen trosfrihed.

I 1849 var altså næsten alle borgere tilknyttet enevældens kirke, der var ét med kongen. Kongen havde al magt over kirken – gejstligheden dog med en betydelig uformel indflydelse. Der var dengang, som det er tilfældet nu, uenighed om forståelsen af indholdet af det kristne budskab - spændende fra indordning under fornøften til den hjertevarme, som Grundtvig var fortaler for.

Det var en kirke, hvor gejstligheden talte og folket lyttede passivt uden at have anden funktion i kirken. En statskirke, hvor den største del af gejstligheden - også Grundtvig - befandt sig godt uden folkets indblanding.

Efter systemskiftet:

Chr. VIII, der døde i januar 1848, havde givet sin efterfølger og søn Fr. VII, hvis evner han ikke havde store tanker om, besked om at give kongeriget den frie forfatning, som han selv havde været betænkelig ved at indføre, og som den væsentligste forandring af samfundet indebar, at folket i et repræsentativt demokrati overtog magten, og at der blev indført frihedsrettigheder for borgerne - blandt andet trosfrihed, som ikke alene var en ret for den enkelte borger, men også en frihed til at slutte sig sammen med andre om religionsudfoldelse (danne trossamfund), og væsentligt i vor sammenhæng frihed fra, at den verdslige stat blander sig i troen og religionsudfoldelsen.

Fr. VII nedsatte hurtigt et ministerium til at gennemføre systemskiftet. Teologen og politikeren D.G. Monrad blev kirke- og undervisningsminister (kultusminister), og han formulerede bestemmelserne om kirken i det grundlovsforslag, som senere næsten uændret blev vedtaget som grundloven af 1849. Disse er uændrede i senere grundlove - senest i 1953.

Grundloven flyttede i 1849 magten i samfundet fra kongen til et folkevalgt folketing (dengang rigsdag) og regering.

Grundloven giver folkekirken en særstilling i forhold til al anden religionsudøvelse, men ikke i forhold til andre af de i grundloven omtalte myndigheder.

Spørgsmålet er, om indholdet af grundloven giver kirken en særstilling - som f.eks. domstolene har - i forhold til den generelle magt, som grundloven tillægger folketing og regering. Sagt på en anden måde, om kirken ifølge grundloven udgør noget, der uden at være adskilt fra den verdslige del af staten kan betegnes som selvstyrende, og hvori selvstændigheden i givet fald består.

Folketing og regering har efter systemskiftet i 1849 faktisk udøvet magten over kirken på en måde - også i trosanliggender - der kunne give det indtryk, at dette svarer til grundlovens beskrivelse af kirkens stilling i samfundet, altså den tilstand af uselvstændighed, som var gældende i enevældens tid under kongens magt. Det vil svare til, at grundloven slet ikke nævnte kirken.

Men det gør grundloven. Fortolkning af grundloven består derfor i at finde ud af, hvilken betydning, det har, at disse bestemmelser overhovedet er indføjede i grundloven, og hvilken betydning der skal tillægges deres indhold.

Derfor må først spørges, hvorfor grundlovgiverne har forsynet grundloven med bestemmelser, der vedrører kirken? Kan der efter mere end 160 års forløb konstateres betydning af, at grundloven indeholder bestemmelser om kirken? Eller kan der som følge af den forløbne tid og udviklingen ses bort fra bestemmelserne eller tillægges dem en afvigende betydning fra det, de var tiltænkt i 1849?

Friheden til eventuelt at se bort fra grundlovens beskrivelse af kirken kaldes i moderne juridisk teori med et meget positivt og forledende ord for "dynamisk" fortolkning af grundloven, der oftest hævdes af dem, der ikke kan finde grundlag for deres synspunkter ved anvendelse af almindeligt anerkendt juridisk fortolkning.

Grundloven beskriver kirken således:

Kapitel 1

§4: ”Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten”

.

I øvrigt indeholder grundloven følgende bestemmelser om kirken:

Kapitel 2

§ 6: Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske kirke.

Kapitel 7

§ 66: Folkekirkens forfatning ordnes ved lov.

§ 67 beskriver trosfriheden for den enkelte borger og deres frihed til religionsudøvelse i fællesskaber (trossamfund).

§ 69: De fra folkekirken afvigende trossamfunds forhold ordnes ved lov.

Afgørende for forståelse af en lovtekst er ordlyden. Giver ordlyden ikke i sig selv svar, er det afgørende, hvad der giver mening. Er der stadig tvivl hentes støtte i lovens forarbejder, der først og fremmest ser på, hvilken mening der tillægges ordene af dem, der har udformet bestemmelserne. Og det er med hensyn til grundloven i 1849 først og fremmest kultusminister D.G.Monrad, der da var gået af som minister, og grundlovens givere, der som nævnt stort set uændret vedtog hans formuleringer, uden at et flertal entydigt havde tilkendegivet nogen afvigende opfattelse. Grundlovgiverne havde hver for sig mange forskellige opfattelser - mest om teologiske forhold - men de vedtog Monrads formuleringer.

Monrad havde under forarbejdet med udkast til teksterne indkaldt gejstligheden til møder om kirkens stilling efter systemskiftet og var derved blevet klar over, at gejstligheden ikke skulle inddrages i formuleringen af grundlovens bestemmelser vedrørende kirken. For mange gejstlige var det en vederstyggelighed, at folket skulle deltage i kirkens ledelse. Monrad lagde ikke skjul på, at for ham var det vigtigt, at sådan som folket efter systemskiftet skulle bestemme i alle verdslige sager, skulle kirkefolket have afgørende indflydelse i kirken. Det var helt klart for ham, at kirken skulle have selvstyre – altså ikke være underlagt det verdslige styres herredømme i kirkelige anliggender, hvorimod kirken som en uadskillelig del af staten selvfølgelig som alt andet var underlagt folketingets generelle lovgivning.

Der er – uden at det har været prøvet ved domstolene - en vis teoretisk juridiske tilslutning til den fortolkning af grundloven, at kirken, der nu fungerer, er den kirke, som grundloven beskriver, og at den er og skal forblive en uselvstændig, underordnet del af den verdslige del af statens forvaltning med biskopper og præster som underordnede medarbejdere, hvor folketing, regering og i et vist omfang ministeren på egen hånd har herredømmet over kirken i enhver henseende – også i trosanliggender. Kirkens stilling i samfundet er i forbindelse med denne fortolkning som tidligere nævnt fremstillet som sammenlignelig med den praktiske foranstaltning, som postvæsenet er. Der er udbredt tilslutning til, at denne fortolkning betyder, at kirken ikke gennem grundlovens §67 om trosfrihed er beskyttet mod indblanding i religionsudøvelsen fra folketing, regering og minister, og altså ikke på lige fod med anden religionsudøvelse er beskyttet.

En enkelt fremtrædende jurist har offentligt tilkendegivet, at folkekirken efter hans opfattelse er et trossamfund beskyttet af §4, der bindende også for den verdslige del af staten fastlægger folkekirkens evangelisk-lutherske trosgrundlag. Trosfriheden for kirken, som enkelte måske forestiller sig ligger i §4, er imidlertid ikke fuldstændig, fordi beskyttelsen ikke omfatter de dele af trosgrundlaget, hvor der er uenighed om forståelsen.

Der kan vist være almindelig enighed om, at forståelsen af det evangelisk-lutherske trosgrundlag er genstand for megen uenighed - også kvalificeret - så stor uenighed, at der uden for kernen er så rigt et spillerum for den verdslige magt til at blande sig, at eventuel beskyttelse i §4 ikke opfylder betingelserne for, at kirken kan betegnes som et trossamfund.

Kirkehistorien - i hvert fald nyere - anfører i strid med denne fortolkning, at grundloven forudsætter en kirke, der med selvstyre er et trossamfund. Det gælder i værket Kirkeret fra 2012 og andre steder og i doktorafhandling fra 1947 af H.J.Hansen Glædemark: Kirkeforfatningsspørgsmålet i Danmark – indtil 1874. Bo Lidegaard er i sit historiske værk om Danmark i det 20.århundrede på linie hermed.

En afvigende juridisk fortolkning anfører, at den fungerende kirke ikke er den folkekirke, som grundloven beskriver. Den er den fortsættende kirke fra enevældens tid. Denne kirke skulle efter grundloven kun have fungeret en kortere tid, indtil folketetinget havde tilvejebragt den forfatning for kirken, som grundloven i §66 foreskriver.

Forfatningen ville give de styringsregler, som gjorde det muligt for grundlovens selvstændige, selvstyrende folkekirke at træde i funktion. Altså for den kirke grundloven beskriver som afløser for enevældens kirke. Den enevældige kirkes medarbejdere og bygninger m.v. skulle selvfølgelig fortsætte i denne grundlovens Folkekirke, som altså stadig venter på styringsregler.

Denne fortolkning indebærer uforbeholdent, at folkekirken som anden religionsudøvelse ved grundloven er skabt som et trossamfund beskyttet ved grundlovens §67 mod den verdslige del af statens indblanding, som altså særligt ikke kan ske vedrørende trosgrundlaget og altså heller ikke kan ske på de områder af trosgrundlaget, hvorom der er tvivl om forståelsen.

Domstolene kan i konkrete retstilfælde fortolke trosgrundlaget.

Denne fortolkning bygger bl.a. på, at et hovedformål med systemskiftet var, at den enevældige konges herredømme skulle afløses af folkets, og at afløsningen for kirkens vedkommende ikke kan være folketeting og regering/minister, fordi grundloven samtidig skabte trosfrihed og derved netop beskytter al religionsudøvelse mod indblanding fra den verdslige del af staten. Derfor betyder folkets indflydelse i forhold til kirken, at "kirkefolket" skulle bestemme, og kirken dermed nødvendigvis have selvstyre.

Formuleringen af grundlovens §4, der anfører, at den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke, kan ikke betyde, at der derved henvises til enevældens kirke, selv om den var evangelisk-luthersk, fordi den jo udgjorde en enhed med kongen, som under ingen omstændigheder skulle fortsætte med nogen funktion i kirken efter systemskiftet, og fordi enevældens kirke under ingen omstændigheder var en folkets kirke, der kan berettige til den antagelse, at den selv uden enheden med kongen kunne blive den kirke, som grundloven gav navnet "Folkekirke" til fremtidens kirke. Enevældens kirke var kongens bistået af gejstligheden - folket havde kun tilhørernes rolle.

Det er herimod anført, at ordene i §4 "Den evangelisk-lutherske kirke" med sin bestemte sproglige form - "Den" – henviser til enevældens kirke, som så bliver "den danske folkekirke".

Dette er en fejlagtig forståelse af grundlovens formulering. Enevældens kirke var ikke "Den evangelisk-lutherske kirke", men en (af flere eksisterende) evangelisk-lutherske kirker, hvorved ordene i §4 "Den evangelisk-lutherske kirke" blev anvendt som det sproglige udtryk for det trosgrundlag, der er fælles for kirker, der netop har et evangelisk-luthersk trosgrundlag.

Herved udtrykker §4, at folkekirken, som altså netop ikke kan være den enevældige kirke, skal have evangelisk-luthersk trosgrundlag og som sådan understøttes af den verdslige stat.

Det er værd at lægge mærke til, at Folkekirken er beskrevet i §4. Systemskiftets øvrige nye organer folketeting, regering og domstole er anført i §3. Begge §§ i Grundlovens kapitel 1, uden antydning af, at kirken ikke skulle have en vis selvstændighed – som for eksempel domstolene.

Denne juridiske fortolkning, der afviger fra regeringens, bygger på følgende:

- 1) hvorfor er der overhovedet regler om kirken i grundloven - §§4, 6, 66, 69, hvis de ikke skulle have også den betydning, at kirken skulle have en vis selvstændig stilling?
- 2) hvorfor anvender grundloven i §4 betegnelsen folkekirke, hvis det ikke var meningen at adskille den fra den hidtidige statskirke under enevælden? Det hævdes, at begrundelsen er dels, at betegnelsen "folke" kun er en beskrivelse af, at næsten hele befolkningen på grundlovens tid var knyttet til kirken, dels at folket jo gennem folketingets magt fik det herredømme over kirken, som kongen hidtil havde haft. Begrundelsen er uholdbar, fordi folkets tilknytning til enevældens kirke var baseret på obligatorisk dåb - altså tvang og ikke frivillighed. Enevældens kirke kunne under ingen omstændigheder betegnes som folkets

kirke – tværtimod var den præget af, at kongen og gejstligheden talte og rådede, og folket udelukkende var inddraget som passive lyttere. En tilstand som alle vist er enige om skulle ophøre ved systemskiftet. Når det anføres, at folket fik indflydelse ved, at folketinget overtog herredømmet over kirken, så opfylder denne overførsel ikke hensigten med grundlovens bestemmelse om trosfrihed, som netop er frihed fra indblanding i religionsudfoldelse fra den verdslige del af staten. Det har ikke mening at hævde, at der med grundloven indføres trosfrihed, men at denne ikke skal gælde for stort set hele befolkningens tilknytning til kirken.

I grundlovens §4 bestemmes, at staten skal understøtte kirken. Det giver ikke mening at hævde, at optagelsen i grundloven af denne bestemmelse blot betyder, at staten skal understøtte en af dens egne underordnede forvaltningsenheder og ikke noget, der i et eller andet omfang er selvstændigt.

Kirken ville i så fald være den eneste underordnede del af statens forvaltning som fik grundlovssikret krav på understøttelse. Selv om bestemmelsen om understøttelse måtte forstås også som en pligt til for staten at opretholde kirken, så ligger der også i dette, at kirken er noget selvstændigt i forhold til den verdslige del af staten.

- 3) I grundlovens § 6 bestemmes, at kongen skal høre til folkekirken. Giver det mening at hævde, at kongen ved det systemskifte, som han accepterede, skal være knyttet til en uselvstændig del af den statslige forvaltning, der ikke er et trossamfund – og altså være undergivet folketingets eller en ministers bestemmelser om, hvorledes den evangelisk-lutherske kristne tro skal forstås i de mange tilfælde, hvor der består tvivl?
- 4) I grundlovens kapitel VII om trosfrihed bestemmes i §66, at folketinget ved lov tilvejebringer ”folkekirkens forfatning”. Giver det mening, som det sker, at kalde bestemmelsen for en ”løfteparagraf”, som skal udtrykke, at lovgiverne kan tilvejebringe ”forfatningen”, hvis de ønsker det og ellers undlade at gøre det. Et ”løfte” fra hvem til hvem? Og skal ”løfter” ikke opfyldes? Det er en alvorlig ting at tilvejebringe en ”forfatning”, et ord der normalt anvendes om styringsregler for en suveræn, selvstændig stat. Har det mening, at grundlovens givere med anvendelsen netop af ordet ”forfatning” har tænkt på styringsregler for en uselvstændig, underordnet enhed i statens forvaltning? Har det mening, at §66 om folkekirkens ”forfatning” anbringes i kapitlet om trosfrihed lige før §67, der beskriver trosfrihedens indhold, uden, at den kirke, som ”forfatningen” skal være ramme om, skal være et trossamfund. Har det mening at fratage ordet ”forfatning” den mere end nærliggende betydning, at folkekirken særligt i trosanliggender skal være fri for den verdslige del af statens indblanding? Nej, der er så afgørende forventninger på spil ved grundlovens udformning, at anvendelse af ordet ”forfatning” indeholder en bestemt forudsætning om, at lovgiver tilvejebringer den – altså en i grundloven fastsat pligt til for folketinget at udarbejde forfatningen. Lovgiverne iværksatte da også hurtigt efter 1849 arbejdet med udarbejdelse af forfatningen. De var ikke i tvivl om den rette forståelse af grundloven. Det hævdes med urette, at dette, at grundloven bestemmer, at forfatningen fastsættes ved lov, fratager ordet ”forfatning” dets egentlige selvstændige betydning, og derfor betyder, at sådan lov, som andre love, kan tilbagekaldes. Herved tages det ikke i betragtning, at folketinget regulerer ved udarbejdelse af love, og at brugen i grundloven af ordene ”ved lov” ikke anfører andet end, hvad der skulle ske, hvis grundloven i stedet havde anført, at lovgiver tilvejebringer en ”forfatning” for folkekirken. Folketingets opgave er det verdslige styre, og redskabet hertil er at give love. Det fejlagtige synspunkt følger i øvrigt også af, at grundloven i §69 bestemmer, at folketinget ordner forholdene for ”afvigende trossamfund” ved lov - her bruges ikke ordet ”forfatning”, og ordene ”ved lov” er kun udtryk for, at sådan arbejder lovgiver, som fordi ordet ”forfatning” ikke anvendes i §69 kan lovgiver til enhver tid ændre reglerne for de trossamfund, der afviger fra folkekirken. Men disse regler kan ikke på grund af trosfriheden omhandle disse trossamfunds trosgrundlag.
- 5) Som §66 om folkekirkens ”forfatning” er placeret i Kapitel VII om trosfrihed er i dette kapitel også i §69 anført, at der ved lov gives regler, der ordner forholdene for ”fra folkekirken afvigende trossamfund”. Det giver ingen mening at læse ordet ”afvigende” som udtryk for, at folkekirken, der er omtalt i §66, ikke er et trossamfund. Ordet ”afvigende” kan kun rigtigt forstået læses således, at folkekirken afviger fra andre trossamfund ved

særstillingen i §4 og ved at have afvigende trosgrundlag og ikke, at det betyder, at folkekirken i modsætning til ”andre trossamfund” har en underordnet stilling til staten – også i trosanliggender.

- 6) Folkekirken er omtalt i §4, som står i kapitel 1, der i øvrigt beskriver konge, lovgiver, regering og domstole – altså systemskiftets hoved”personer”. Giver det med denne placering mening at hævde, at i §4 beskrives, uden udtrykkeligt at anføre det, en underordnet, uselvstændig enhed i statens forvaltning? Ville det ikke være meget mere nærliggende, at en sådan underordnelse var anført eller i det mindste antydnet, og omtalen af kirken var flyttet til et mere ydmygt kapitel i grundloven? Giver det mening at hævde, at §4 netop angiver, at en sådan uselvstændig kirke skal være den danske Folkekirke? Kan en sådan institution i et demokratisk samfund med et luthersk trosgrundlag med rette bære betegnelsen ”kirke”, når den ikke er et trossamfund? Kan den være en troværdig ramme om kristne trosfællesskaber? Et trossamfund kan den som nævnt under ingen omstændigheder være. Hvis kirken er en underordnet del af den verdslige stats forvaltning styret af folketing, regering og minister med biskopper og præster som underordnede embedsmænd, er dette styre også eneansvarlig for kirken. Hvorfor så den anførte, men vagt formulerede, pligt til at understøtte kirken? Det har ingen mening.
- 7) Regeringens fortolkning af Folkekirkens stilling betyder så vanskelige arbejdsbetingelser for kirken, at det er utænkeligt, at grundlovens givere har forestillet sig dette som en mulig virkning af deres vedtagelse af grundloven, som Monrad har formuleret. Netop på baggrund af, at han forudså vanskelighederne, og med hans forestillinger om, hvad formuleringerne skulle betyde. De afviger helt fra, hvad regeringens fortolkning af grundloven hævder. Det vil føre til en kirke, der ikke troværdigt kan svare, når borgerne i stigende omfang – som også minister Sareen har gjort - vil spørge, hvad og hvem kirken i grunden er, og hvor det er vanskeligt for kirken troværdigt at missionere til omvendelse, som trosgrundlaget foreskriver, og hvor det vil være vanskeligt for en sådan kirke troværdigt at svare på, hvad det er, den tilbyder. Skulle det virkelig være grundlovgivernes tanker om kirken, der fører til sådanne resultater. At kirken er dårligere stillet end konkurrenterne, fordi de, men ikke kirken, er beskyttet af trosfriheden, mens en selvstændig, selvstyrende folkekirke, der er trossamfund vil være ligestillet med trossamfund med en anden religionsudøvelse og disse ligestillet med folkekirken - bortset fra den verdslige del af statens pligt til at understøtte kirken og forpligtelsen til at opretholde et evangelisk-luthersk trosgrundlag.

Tillæg:

Regeringsgrundlaget anfører, at ønskerne heri ikke indebærer bestræbelser på at ændre grundloven. Dette giver anledning til følgende tilføjelse:

En grundlovsændring efter de udtrykkelige regler i grundloven kræver stor opbakning blandt borgerne. Den fortolkning, der fastholder, at grundlovens folkekirke er en uselvstændig underafdeling af statens forvaltning, anfører, at det særlige forhold mellem den verdslige del af staten, som findes i §4 kan bringes til ophør uden sådan ordinær grundlovsændring.

Det skulle kunne ske ved, at folkekirkens medlemstal falder til under 50% af det samlede antal borgere. Herved skulle grundlovens bestemmelse om statens pligt til at understøtte folkekirken og pligten til at fastholde det evangelisk-lutherske trosgrundlag automatisk bortfalde. Man kan hæfte sig ved, at medlemstallet i Københavns Stift hastigt nærmer sig halvdelen af beboerne.

Grundloven indeholder intet herom men har specificerede regler om ændringer af grundloven.

Opfattelsen bygger på anvendelse af betegnelsen ”folke”kirke i grundloven. Og på, at en kirke med tilslutning af mindre end 50% ikke længere kan være folkekirke. Denne fortolkning glemmer, at betegnelsen ”folkekirke” i grundloven efter fortolkningens egne overvejelser blev anvendt som udtryk for, at næsten alle borgere i 1849 var tilknyttet den enevældige kirke. En fortolkning, der ikke tager hensyn til, at folkets tilknytning til denne kirke ikke var frivillig, men obligatorisk, og at enevældens kirke under ingen omstændigheder var folkets kirke - tværtimod. Gejstligheden talte, folket var kun medvirkende som lyttende, og folkets ”tilknytning” kan ikke bære at skulle forklare,

hvorfor betegnelsen ”folke”kirke i grundloven blev anvendt. Grundlovens kirke skulle derimod være folkets.

Opfattelsen fortsætter argumentationen med, at der i den grundlovgivende forsamling blev stillet ændringsforslag, hvorefter statens pligt til at understøtte kirken skulle ophøre, hvis den overvejende del af befolkningen ikke var medlemmer af kirken. Forslaget blev uden videre afvist, fordi det ansås for utænkeligt, at en sådan tilstand skulle kunne opstå. Den uholdbare fortolkning af grundloven antager, at det forkastede ændringsforslag alligevel er gældende, fordi forslaget må antages at være udeladt, fordi grundlovgiverne ikke havde fornøden fantasi, således at det må antages, at ændringen ville være blevet vedtaget, hvis fantasien havde rakt til et medlemstal i fremtiden på under 50%.

Fortolkning af en grundlov kan ikke bygge på gætterier om, hvad grundlovens givere ville have bestemt, hvis de havde haft fantasi til at forestille sig, at en bestemt fremtidig begivenhed indtrådte. Havde de været mere forudseende, ville et mere nærliggende gæt i øvrigt være, at de ville have bestemt, at hvis medlemstallet gik væsentligt ned, måtte statens pligt til at understøtte kirken udbygges for at modvirke yderligere nedgang. Mest sandsynligt ville det dog være, at bortfald af Grundlovens §4, hvis det skulle gennemføres, blev overladt til borgerne som ved afstemning om andre ændringer - altså efter reglerne om ændring fastlagt udtrykkeligt i grundloven.

Denne afvigende fortolkning er ikke holdbar. Den understreger imidlertid behovet for, at en ”forfatning” udformes på en sådan måde, at den er egnet til at virke for kirken også, efter at de formelle bånd mellem kirke og stat eventuelt måtte være fjernet, hvad enten det sker på den ene eller den anden måde.

Folketingets muligheder

Når folketetinget skal beskæftige sig med styringsregler, kan politikerne vælge at opfylde den pligt, der siden 1849 har hvilet på lovgiverne, hvorefter der ved lov, der ikke ensidigt kan tilbagekaldes, tilvejebringes en kirkens forfatning, der overlader til kirkens selvstyre at tage stilling til kirkelige anliggender – f.eks. som foreslået i ovenstående rå skitse med angivelse af, at ingen kan udtale sig på kirkens vegne.

I praksis vil den verdslige del af staten herefter være fritaget for at beskæftige sig med kirkelige anliggender – bortset fra pligten til at understøtte kirken og eventuelle anmodninger fra kirken om at ændre forfatningen. Bortset herfra vil al religionsudøvelse i samfundet være ligestillet i forhold til den verdslige del af staten, idet dog kirken skal fastholde det evangelisk-lutherske trosgrundlag. Som alle andre og som alt andet vil kirken stadig være en uadskillelig del af staten. Med pligt til at overholde al generel lovgivning og rette sig efter enhver lovlig myndighed.

Folketinget kan på denne måde lovgive – fri for partipolitiske interessers indflydelse - med det formål at tilvejebringe en forfatning, der skaber de bedste betingelser for, at kirken kan møde fremtidens udfordringer og fremme de opgaver, som grundloven pålægger folkekirken.

Folketinget kan, som tidligere folketeting har gjort med tilsidesættelse af grundlovens bestemmelser om kirkens stilling i samfundet, undlade at foretage ændringer i den bestående tilstand. Her må politikerne være opmærksom på, at tidligere tiders folketeting berettiget kan have oplevet gejstlighedens modstand og indflydelse på borgerne som en politisk hindring for at efterkomme bestemmelserne i grundloven. Denne hindring består ikke længere.

Folketinget kan, som det ser ud til, at regeringen vil foreslå, vælge at give organer med tilknytning til kirken en vis grad af kompetence, som i strid med grundloven kun kan blive midlertidige, indtil et flertal i folketetinget senere finder det politisk ønskeligt at foretage ændringer i eller helt ophæve sådan lovgivning.

Det er påvist oven for, at der intet hensyn herved vil blive taget til at forbedre kirkens evne til at udføre den opgave, som grundloven pålægger den. Tværtimod. Årsagen til ændringerne vil alene være partipolitisk interesse i at få det til at se ud som om, der er gennemført en større ligestilling imellem kirken og anden religionsudøvelse i forhold til den verdslige del af staten.

Februar 2014
Jens Smedegaard Andersen
fhv. dommer
Sofievej 9
2900 Hellerup
33132588
ljsa@get2net.dk